

## Данни от отговорите на АНКЕТА ЗА ОБРАТНА ВРЪЗКА

### Онлайн обучение „Трудови права на хората с увреждания в България и подкрепа на работодателите за наемане на хора с увреждания“

#### Участници:

Отговорили: жени -77% , мъже – 23%

#### Отговори:

Оценителният полу-структуриран въпросник за второто обучение, проведено в изпълнение на проект EmpoweRARE е разработен с 32 въпроса в 2 части – първата от 12 въпроса, втората от 20. От тях 17 въпроса са от затворен тип (т.е. изискват избиране на отговор между предложени алтернативи) и 15 въпроса са „отворени“ за свободно формулиране на отговор. С този сравнително голям брой въпроси се цели да се получи възможно най-пълна оценка на проведеното Второ обучение по проекта EmpoweRARE, изпълняван с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство.

Анкетата е попълнена от 86.6 % от участниците в обучението.

На всичките 32 въпроса от двата типа са отговорили 53.85% от участвалите в анкетата.

7.69% са отговорили на 31 въпроса.

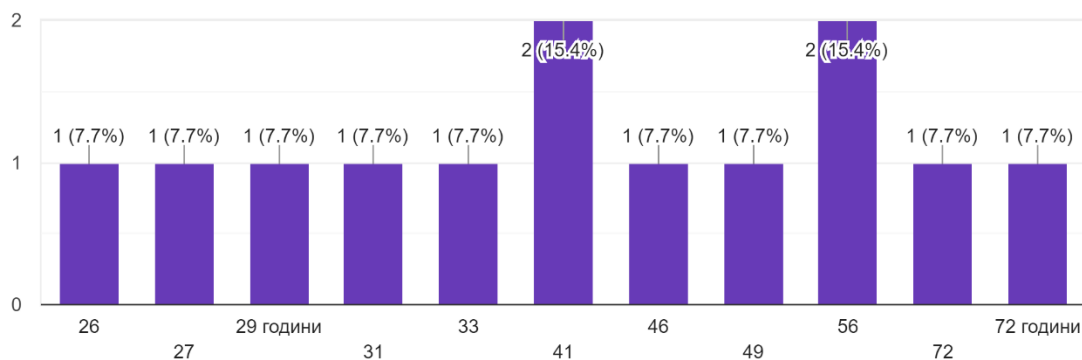
30.77% са отговорили на 30 въпроса.

7.69% са отговорили на 21 въпроса.

#### 1. Възраст на участниците:

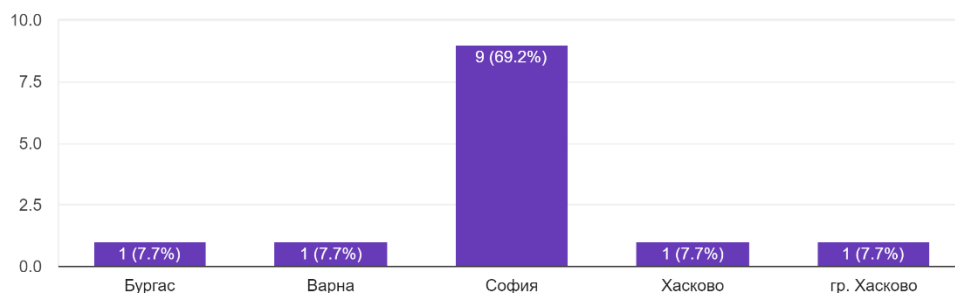
Възраст

13 responses



## 2. Населено място на участниците попълнили анкетата:

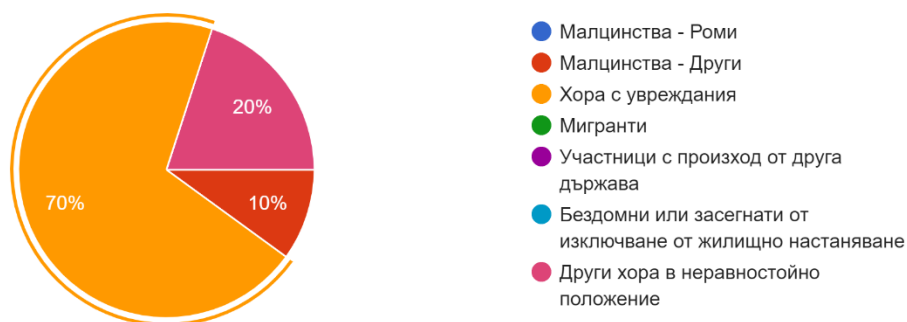
Град  
13 responses



## 3. Попадате ли в някоя от тези групи в неравностойно положение? (Възможен е повече от един отговор)

Попадате ли в някоя от тези групи в неравностойно положение? (Възможен е повече от един отговор)

10 responses

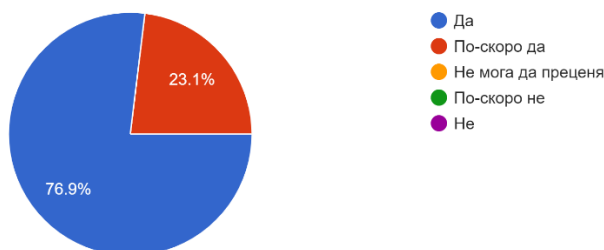


Отговорили са 100% от попълнените анкетата. Участниците са се самоопределили като „хора с увреждания“ (76.92%), „други хора в неравностойно положение“ (членове на семейства на засегнати от рядка болест – 15.39%), малцинства (7.69%) и „Други“

(неотбелязано какви точно – 7.69%). Сборът е повече от 100%, понеже един от отговарящите ще е възползвал от възможността да отбележи повече от един отговор. Можем да отбележим, че повече от хората - понеже познаваме целевата си група - биха могли да отбележат уязвимост по няколко признака, но правото на самоопределяне на основанието на уязвимостта е на самите преки потребители.

#### 4. Беше ли полезно обучението за Вас?

Беше ли полезно обучението за Вас?  
13 responses

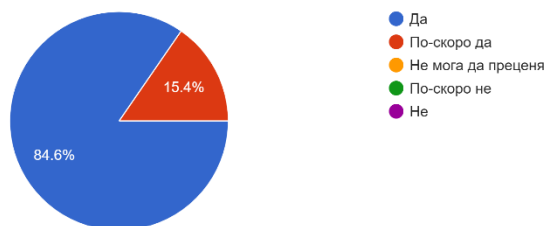


Организаторите на обучението могат да оценят обучението си определено като полезно за перките потребители, тъй като 77% от отговорилите го оценяват с „ДА“ като категорично полезно и останалите 23% му дават оценка „По-скоро ДА“, което също е одобрение на съдържанието му.

Няма участник, който да не е оценил обучението като полезно

#### 5. Обучението беше ли проведено по достъпен начин?

Обучението беше ли проведено по достъпен начин?  
13 responses

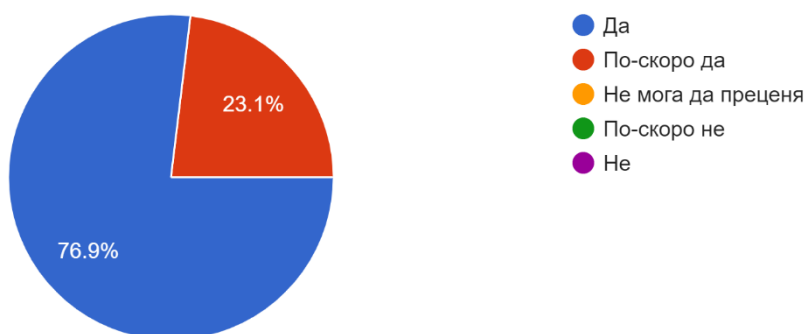


Начинът за провеждане на обучението - онлайн в Zoom с предварително разпространение на информационни материали по основни теми на обучението – е получил определено положителна оценка от участниците. 84.62% са дали отговор „ДА“ за достъпността му, останалите 15.38% са го оценили с „По-скоро ДА“. Няма колебливо отношение към достъпността или отрицателна оценка.

## 6. Организацията на обучението беше ли подходяща за Вас?

Организацията на обучението беше ли подходяща за Вас?

13 responses

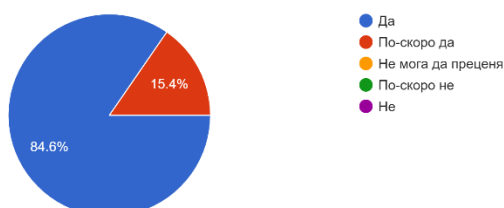


Организацията на онлайн обучението също е оценена много положително – 77% са дали отговор „ДА“, а останалите 23% са отговорили „По-скоро ДА“. И тук няма негативни отговори.

## 7. Смятате ли, че учителите Ви предоставиха адекватна информация?

Смятате ли, че учителите Ви предоставиха адекватна информация?

13 responses



Ценна за организаторите е положителната оценка за адекватността на предоставената информация – резултат на внимателно преценяване на участниците и интересите им от предишни срещи и проучвания поради различното им ниво на информираност и нуждата да се разгледат интересно за всички теми с нова и/или по-детайлна информация. Адекватността на информацията е оценена високо - 84.62% са дали потвърждаващ отговор „ДА“, останалите 15.38% са я оценили с „По-скоро ДА“.

### **6. Какви промени бихте предложили във връзка с възможностите на хората с увреждания за полагане на труд и предприемачество?**

Първият въпрос с „отворен“ отговор потвърждава ангажираността на преките потребители с тематиката на обучението чрез предложения за промени във възможностите на хората с увреждания за полагане на труд и предприемачество, дадени от 69.23% от участниците.

Най-общо формулирани конкретните предложения на засегнатите от редки болести са:

1. „Да се фокусираме върху различни практики как да се преборим със стереотипите и да се предоставят повече възможности за работа на хора с увреждания“
2. Увеличаване подкрепата за работодателите наемащи хора с увреждания. За предприемачество - облекчаване на кандидатстването и условията за стартиране на собствен бизнес с финансиране от АХУ, обучение, помощ и консултации от агенцията (не частни фирми).
3. Да има повече помощ от държавата и стимули за работодателите, както и финансова подкрепа за хора с увреждания които работят на непълнен ден или взимат заплата която не покрива нуждите им.
4. Да се увеличи бюджета за програми и подкрепа за хората с увреждания особено сега по време на епидемичната обстановка.
5. Повече насърчаване и стимулиране от държавата на частните работодатели за наемане на хора с увреждания.
6. Създаване на кариерни центрове и информационен център за професионално ориентиране, курсове и квалификации на хора с увреждания.
7. Да се увеличи броя на обхванатите хора с увреждания в различни програми.
8. - Постигане на достъпност от повече хора.
9. Законово уреждане на възможност няколко души с увреждания да сключат договор за една работна позиция с разделяне на работното време и съответно заплащане според положения труд.

### **7. Достатъчно ясни ли бяха инструкциите за достъп до онлайн обучението?**

Отговорите на този въпрос са 100% положителни. Всички участници в обучението намират инструкциите за достъп до обучението за достатъчно ясни.

Това е важен отговор по отношение на включването в обучението – явно тези, които не са се включили, не са го направили поради техническо затруднение, а поради заетост или други лични причини, извън контрола на организаторите от проекта.

### **8. Бихте ли се включили отново в онлайн обучение?**

Отговорите на този въпрос са 100% положителни. Всички участници във второто обучение потвърждават готовността и желанието си да се включат в друго бъдещо онлайн обучение, което е потвърждение, че проектът ни е изпълним и в условията на кризата, породена от COVID-19, с налагащите се ограничения във физическото общуване и специалната уязвимост на преките ни потребители.

### **8. Коя част от обучението Ви беше най-интересна и защо?**

Голямата активност в отговарянето на този въпрос с „отворен“ отговор свидетелства, че участниците в обучението по проекта възприемат обучението като наистина полезни им и интересувани ги, както и вярват в желанието на организаторите да се вслушат в интереса им към конкретни теми и да съобразят бъдещите обучения с интересите им. Отговор на този въпрос е даден от всички участници. Тъй като има проявен групов интерес като различни участници посочват съвпадащ интерес, обобщено се оформя следната картина:

Специален интерес към дискусиата по казуси и решаването на актуални проблеми – както и при първото обучение – показват 38.46% от участниците.

Големият интерес към законовото уреждане и конкретиката по заетостта за хората с увреждания – също от 38.46% от участниците - подчертава колко важен е този въпрос за засегнатите от заболявания с намалена трудоспособност.

И не на последно място – заявено от 30.77% от отговорилите – е обявяването на всички теми на обучението за интересни, което е потвърждение, че вслушвайки се в заявеното след първото обучение и базирайки се на предходната ни оценка на обучителните нужди на преките потребители, сме успели да планираме и проведем полезно и интересно за участниците обучение.

### **9. Бихте ли променили или допълнили някоя от частите и ако да – по какъв начин?**

Този въпрос, както и предходния, цели да ни ориентира и посъветва за бъдещите обучения, както и да разкрие евентуални слабости при планирането или провеждането. Радостен за нас като организатори е фактът, че 76.92% от участниците не смят че би трябвало да се променя нещо в обучението.

Заявеното от 7.69% желание на следващото обучение по възможност да присъства представител на бизнеса, който наема хора с увреждания – за да покаже положителните практики и да обясни своята лична мотивация защо го прави – още веднъж потвърждава колко важна за преките ни потребители е възможността за трудова заетост на хората с увреждания и желанието им да разберат по-добре гледната точка на работодателите.

Проявеното желание на 7.69% от отговорилите казусът за дискутиране да им бъде предоставен преди обедната почивка, за да имат повече време да го обмислят, доказва сериозното внимание, което участниците дават на примерите от практиката.

Единствената предложена конкретна промяна – може би да няма тест накрая („не сме ученици“) – показва донякъде неразбиране, че тестът не се прави с цел да оцени усвояването на материала и знанията на конкретен участник, а целта му е да ни покаже по кои теми съществува все още нужда от продължаващо обучение.

---

**10. Смятате ли, че са необходими и други подобни обучения на хората с редки болести и ако да – по какви въпроси?**

100% от отговорилите заявяват, че на хората с редки болести са необходими и други подобни обучения.

Темите, които участниците са пожелали да бъдат включени в бъдещи обучения – ценна индикация за нас като организатори – са основно: запознаване с/обмен на опит с други страни (50%), обхващане на семействата и близките в дейности, подходящи за хора с редки болести и теми, насочени към деца с увреждания (20%), практически казуси и насочване специално за редките болести къде и към кои специалисти да се обърнат за конкретни редки болести (20%) правни теми и как да се борят с дискриминацията (10%).

**11. Какви действия смятате, че следва да бъдат предприети за овластяване на хората с редки болести?**

Това е един от най-интересните за нас като организатори на обученията въпроси, тъй като освен с конкретиката на отговорите, той ни информира и за нагласата на преките ни потребители към самото овластяване., както и на важността, която му придават (84.62% са дали доста изчерпателни отговори).

„Овластяването“ е формулирано в Речника на термините от сферата на социалната закрила и социалното включване“, публикуван на интернет портала на Европейската комисия като „процесът на получаване на достъп и развиване на индивидуалния капацитет с оглед активното участие във формирането на живота на човека и на неговата общност в икономически, социален и политически аспект.“

Така разбираемо, овластяването има 2 важни страни – получаване на достъп и развиване на индивидуалния капацитет на овластявания с оглед на „активно участие“.

Отговорите на този въпрос ни дават много важната информация, че макар и малка част от преките потребители (около 10%) все още подценяват елемента на активността си и очакват овластяването да им бъде предоставено от властимащи и институции. Радостното е, че останалите 90% свързват овластяването си с обучения, промяна на общественото мнение с медийни дискусии, разширяване на информираността и участие във вземането на решения, които ги засягат.

**12. Имате ли други предложения, коментари и препоръки?**

Над една трета (38.56%) са дали свои предложения и препоръки и/или направили коментар, което е висок процент за отговор на такъв въпрос. Интересни предложения, които са идеи за застъпничество, са да се осигури възможност за посещение на конкретни Специализирани болници за рехабилитация в някакъв интервал от време през годината само от хора с редки болести и да се сложат 50% за генетичните заболявания в НМЕ.

Заявеното и тук желание „да продължат обученията“ се свързва логично с друго от предложенията - да се разработват и да кандидатстват за финансиране нови проекти за поддържане на активността и повишаване на овластяването.



## Анализ на данните от втора част на анкетата с отворени въпроси

### **1. Съгласни ли сте с твърдението, че в България закрилата от дискриминация в сферата на пазара на труда е гарантирана в Кодекса на труда?**

Отговорът на този въпрос информира, че хората с увреждания имат все още слаба и неуверена информираност дали Кодекса на труда гарантира закрила от дискриминация в сферата на пазара на труда.

Отговор “вярно“ са избрали 30.77% от респондентите, докато останалите 63.23% отговарят с „не знам“.

### **2. Кои са държавните институции у нас, които осъществяват политиките за трудовите права на хората с увреждания?**

В отговора си на този въпрос респондентите показват предимно практическите си познания с кои звена на държавните институции са влизали във взаимодействие във връзка с трудовите си права.

77% посочват за осъществяващи политиките за трудовите права на хората с увреждания Агенцията по заетостта и Агенцията за хората с увреждания. Следваща по брой посочили я (53.85%) е Агенцията за социално подпомагане, последвана от ТЕЛК (46.15%). Министерство на труда и социалните грижи е посочено от 23.08%, Инспекция по труда от 15.38% и Бюрата по труда от 7.69%.

### **3. Къде са уредени трудовите права на хората с увреждания в България?**

Отговорът на този въпрос е единодушен – 100% отговарят, че всички изброени във въпроса закони уреждат трудовите права на хората с увреждания в България.

3. Къде са уредени трудовите права на хората с увреждания в България?

13 responses



### **4. Съгласно Кодекса на труда колко дни е основния платен годишен отпуск за работници и служители със загубена работоспособност 50 и над 50 на сто?**

Само една от участничките в обучението е дала на този отворен въпрос отговор „не знам“. Останалите респонденти са дали верния отговор „Минимум 26 работни дни“.



**5. В кои нормативни актове се съдържат разпоредбите за реда и условията за предоставяне на финансови стимули за работодателите, които разкриват работни места за хора с трайни увреждания?**

Отговорили са всички респонденти, като 92.31% са показали много добра информираност относно нормативните актове, в които се съдържат разпоредбите за реда и условията за предоставяне на финансови стимули за работодателите, които разкриват работни места за хора с трайни увреждания. Само в отговор 7.69% има ограничение на само един нормативен акт - Закона за насърчаване на заетостта.

**6. Могат ли хората с трайни увреждания да получат подкрепа за стартиране на самостоятелен бизнес и ако – да, от коя институция могат да получат финансиране?**

100% са отговорили, като 92.31% са посочили и институцията - Агенцията за хората с увреждания.

**7. Съгласно кой закон се определят критериите, на които трябва да отговарят специализираните предприятия и кооперации**

61.53% от отговорилите са свързали засягащите възможността им за защитен труд специализирани предприятия и кооперации със закона, специфично създаден за тях - Закон за хората с увреждания. 23.08% отговарят, че критериите, на които трябва да отговарят специализираните предприятия и кооперации се определят от Закона за интеграция на хората с увреждания и отговорът само на 7.69% е Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика, равен като процент на отговора „Не знам“.

**8. Каква е целевата група с увреждания на центровете за защитена заетост?**

Отговорите дадени на този въпрос, показват, че хората с редки болести все още не са достатъчно добре информирани за центровете за защитена заетост. Макар и най-голям процент от отговорилите да дават верния отговор „Хора с множество увреждания“, процентът им (61.54%) е малко над половината от отговорилите участници в обучението. Един от респондентите не е дал отговор, а останалите са отговорили с „над 50% инвалидност“, „над 70% инвалидност“ и „безработни хора с увреждания“.

**9. Кой са субектите на Закона за предприятията от социалната и солидарна икономика?**

24.08% от отговорилите заявява, че не знаят кои са субектите на СПССИ, но останалите 75.92% респонденти дават верния отговор, че субекти на СПССИ са Кооперациите, ЮЛНЦОП и социалните предприятия.

**10. Законът за насърчаване на заетостта урежда обществените отношения при**

Участниците във второто обучение по проекта показват добра информираност и относно това е каква област урежда обществените отношения Закона за насърчаване на заетостта. 83.33% избират в този затворен въпрос верния и пълен отговор и само 16.67% от респондентите ограничават обхвата на урежданите от ЗНЗ обществени отношения.

**11. Според съществуващите законови постановки, кооперацията е:**

----- [www.activecitizensfund.bg](http://www.activecitizensfund.bg) -----

Масовият избран отговор на този въпрос е „Нито едно от гореизброените“ (83.32%). По 8.34% дават отговор „не стопанска организация и „юридическо лице“.

**12. Според вас твърдението, че „сексуалният тормоз, подбуждането към дискриминация, преследването и расовата сегрегация, както и изграждането и поддържането на архитектурна среда, която затруднява достъпа на лица с увреждания до публични места, се смятат за дискриминация“ е:**

Този въпрос цели да се разбере какво възприемат за дискриминация хората с редки болести за дискриминация сред изброените нарушения на човешки права.

Отговорът само на 7.69% от респондентите е „не знам“. Останалите 92.31% са избрали отговор „Вярно“.

**13 Законодателно заетостта на хората с увреждания е предвидена в:**

Този въпрос е още една проверка за степента на информираност на хората с редки заболявания относно законодателното уреждане на заетостта на хората с увреждания и дадените отговори показват, че тя е добра. Само един от участващите в анкетата не дава отговор. 91.67% от отговорилите избират „всичко изброено“ в закрития въпрос. Ограничаване до „интегрирана работна среда“ има само в 8.33%.

**14. Според вас съществуващите закони и нормативна уредба поставят следните конкретни предварителни изисквания за социалното предприятие:**

14. Според вас съществуващите закони и нормативна уредба поставят следните конкретни предварителни изисквания за социалното предприятие:

12 responses



При отговорите на този въпрос още веднъж проличава нуждата от допълнително задълбочаване на информираността на хората с редки болести относно социалното предприятие. Отговорите им за конкретните предварителни изисквания за социалното предприятие според съществуващите закони и нормативна уредба са много разнообразни.

Преобладаващият отговор (50%) е, че се „Поставят изисквания за начина на използване на печалбата“. По равно (по 16.67% ) са избраните отговори „Поставят изисквания за

начина на регистрация“, „Поставят изисквания за членовете на предприятието“ и „Не поставят ограничителни изисквания“.

Обобщително към този последен въпрос, свързан със спецификата и законовото уреждане на социалните предприятия в България, отговорите показват, че социалното предприятие продължава да бъде недостатъчно познато у над дори между хора, които имат право, а често и нужда, да се ползват от защитената му работна среда.

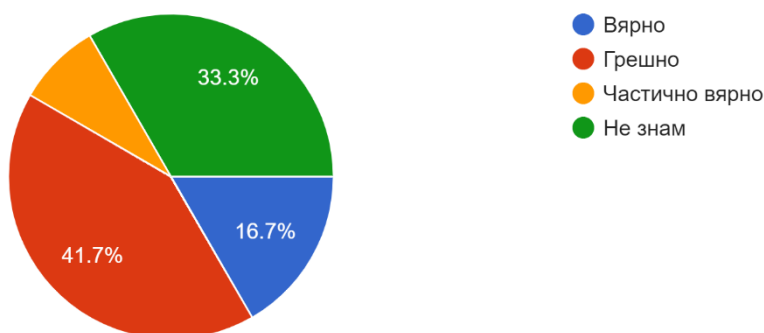
### **15. Според вас вярно ли е твърдението, че по ОП Развитие на човешките на човешките ресурси 2014-2020 може да кандидатства само бенефициент търговско дружество?**

Отговорите, дадени от участниците в обучението са разнородни и показват, че хората с увреждания не са достатъчно добре запознати с Оперативните програми, действащи в България в периода 2014-2020 и условията за кандидатстване за финансиране по тях. Това ни дава индикация за нова област на обучение, която може да бъде интересна и полезна за преките ни потребители.

Мненията на отговорилите са силно разделени. 15.19% смятат, че бенефициент на ОП Развитие на човешките на човешките ресурси 2014-2020 може да бъде само търговско дружество. 38.65% считат това за „Частично вярно“, а най-висок процент от отговорилите, 46.16%, отговарят с „Не знам“.

15. Според вас вярно ли е твърдението, че по ОП Развитие на човешките на човешките ресурси 2014-2020 може да кандидатства само бенефициент търговско дружество:

12 responses



### **16. Моля, избройте основните национални законодателни документи, които уреждат въпросите, свързани със социалното предприемачество**

Според получените отговори хората с редки болести не са добре запознати със законодателството, свързано със социалните предприятия. Следователно това е една от областите, които могат да дадат теми за бъдещо обучение.

В две трети (66.66%) от подадените попълнени въпросници срещу този въпрос е отбелязано „Не знам“ или няма подаден отговор. Другите 4 вида отговори са различни, но с по равен брой респонденти. В 8.33% е отговорено, че основните национални

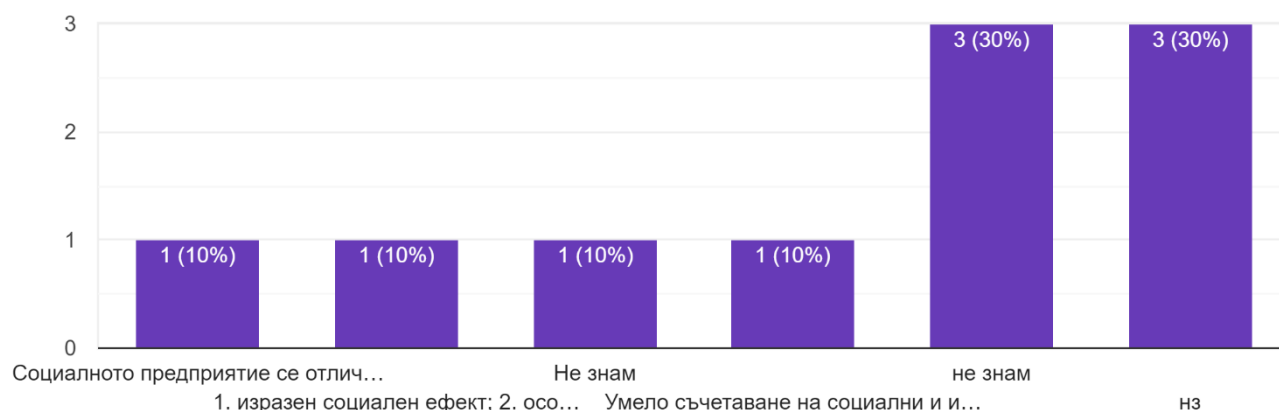
----- [www.activecitizensfund.bg](http://www.activecitizensfund.bg) -----

законодателни документи, които уреждат въпросите, свързани със социалното предприемачество са два – Закон за насърчаване на заетостта и Закон за хората с увреждания. Същият процент е даден отговор, че 4 закона уреждат социалното предприемачество - Законът за предприятията на социалната и солидарна икономика, Търговския закон, Данъчния закон и Законът за ЮЛНЦ. Пак с по 8.33% са отговорите, че основния национално законодателен документ, който урежда въпросите, свързани със социалното предприемачество е един закон – но са указани два различни закона - Законът за предприятията на социалната и солидарна икономика (ЗПССИ) и Закона за насърчаване на заетостта и Правилникът за прилагането му.

### **17. Моля, посочете основните законови постановки, които определят съдържателно спецификата на социалното предприемачество**

17. Моля, посочете основните законови постановки, които определят съдържателно спецификата на социалното предприемачество:

10 responses



Логично във връзка с показаното от отговора на предишния въпрос недостатъчно познаване на социалните предприятия има висок процент на липсващи отговори и на този въпрос (69.22%), но дадените малко отговори са верни и изчерпателни., което показва, че тези респонденти са обърнали специално внимание на този сравнително нов феномен в икономиката ни.

### **18. Какво е вашето разбиране за текста вписан в стари експертни решения на ТЕЛК, че лицето е без право на труд?**

Всички респонденти са показали подобно разбиране за противоконституционността на текста в стари експертни решения на ТЕЛК, че „лицето е без право на труд“, като много от отговорилите са дали подробни обяснения защо го считат за противоконституционен. Всеобщото разбиране е, че всички имат право на труд и ограничения може да има само относно характера на конкретна трудова дейност, която не трябва да е противоположна - т.е. непосилна или да вреди на здравето на човека с увреждания.

----- [www.activecitizensfund.bg](http://www.activecitizensfund.bg) -----

### **19. Какви бариери идентифицирате при осъществяване на трудовите права на хората с увреждания?**

На този въпрос са отговорили всички и то много изчерпателно. Макар и да се различават в конкретната си формулировка, отговорите идентифицират основните бариери при осъществяване на трудовите права на хората с увреждания като: (1) липса на достъпна среда (75%); (2) дискриминация/стереотипи в нагласата на обществото и работодателите (33.33%); (3) липсата на трудови посредници и липса на мотивация в самите хора с увреждания (8.33%). Сборът е повече от 100%, понеже много от респондентите са посочили повече от един тип бариери.

### **20. Необходимо ли е работодателят да пригоди работното място при наемането на служител с увреждане или когато увреждането настъпи след наемането на работа? Ако да, в какво се изразява приспособяването на работното място?**

20. Необходимо ли е работодателят да пригоди работното място при наемането на служител с увреждане или когато увреждането...азява приспособяването на работното място?

12 responses



По отношение на този въпрос участниците в обучението показаха 100% познаване, като отговориха единодушно, че всички изброени елементи на достъпност на работното място е необходимо да бъдат осигурени от работодателя.

Като крайно обобщение на получената обратна връзка от обучението – а ние бяхме помолили преките потребители да отговорят без ползване на „помощни материали“, само на база на личните си знания и запомненото от обучението - че отговорите показват едно сравнително добро познаване на законовата уредба и институциите, разработващи и прилагащи политики, засягащи хората в увреждания в България.

„Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Сдружение „Българска Хънтингтън Асоциация“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България.“